

העברית שלנו

'יצא המרצע מן השק': עיון בניבים עם פועלי תנועה המתמקד בעזיבת מקום המוצא*

פנינה טרומר, אבי גבורה ורמה מנור

מחקר זה בוחן את משמעויותיהם של פועלי התנועה יצא והוציא בהופעתם בניבים שונים בעברית בת ימינו. מבחר הניבים לוקט מתוך המילונים לעברית בת ימינו.¹ במשמעותם המקורית פועלי התנועה יצא והוציא מתמקדים בציון עזיבת מקום המוצא. במחקר זה נחשפות תזוזות סמנטיות של יצא והוציא בניבים משני סוגים: תזוזות בשדה התנועה ותזוזה משדה התנועה לשדה אחר. בתזוזה בשדה התנועה נחשפה תנועה מטפורית הקשורה במקום מוצא שאינו עוד פיזי גאוגרפי אלא מצב מנטלי או מצב רגשי. בתזוזה משדה התנועה לשדה אחר נחשפה תזוזה מציון תנועה לציון קיום.

הקדמה

הפעלים יצא והוציא מוצגים במילונים לעברית בת ימינו (הכתובה והמדוברת) במגוון רחב של משמעויות. במחקר זה אנו מבקשים להתמקד במשמעויותיהם העולות מתוך הניבים שהם מופיעים בהם, ולעמוד על תזוזות סמנטיות שחלו בכל אחד מהם. כמו כן נעמוד על החוט הסמנטי המקשר בין התזוזות שחלו בפעלים מששולבו בניבים לבין המשמעות המקורית.

ד"ר פנינה טרומר היא מרצה בכירה בדימוס בחוגים ללשון העברית באוניברסיטת תל אביב ובמכללה האקדמית בית ברל. תחומי התמחותה: תחביר וסמנטיקה של העברית החדשה הכתובה והדבורה ושל העברית המקראית. פרסמה מאמרים על תחביר, סמנטיקה, פרגמטיקה והקשרים ביניהם. ב-2016 יצא לאור ספרה מילים בתנועה: תזוזה בין קטגוריות, הוצאת 'צבעונים'.

ד"ר אבי גבורה הוא מרצה בחוג ללשון במכללה האקדמית בית ברל וחוקר בתחום התחביר והטקסט העבריים בני ימינו, בעיקר בתחום הטקסט המשפטי. לאחרונה פרסם מאמרים אחדים בתחום הרטוריקה.

ד"ר רמה מנור היא ראש החוג ללשון וספרות עברית במכון האקדמי הערבי לחינוך במכללה האקדמית בית-ברל. מרצה, חוקרת ומפרסמת מאמרים בתחום העברית החדשה, סמנטיקה ותחביר ובהוראת העברית כשפה שנייה.

1 ראו שטרן, תשנ"ד; שויקה, תשנ"ז; רוזנטל, 2006; סיון ופרוכטמן, 2007; אבן-שושן, 2010 המאמר מבוסס על ההרצאה שנשאנו בכינוס המ"ב של איל"ש, כ"ג בתשרי תשע"ו, 6 באוקטובר 2015, במכללה האקדמית לחינוך על שם דוד ילין.

2 על תזוזות סמנטיות נבחרות בפועלי התנועה יצא והוציא בעברית המדוברת בת זמננו ראו: טרומר, גבורה ומנור (תשע"ז: 66-83).

נפתח בהצגת המשמעות המקורית של **יצא והוציא** השייכים למשפחת פועלי התנועה הקונקרטיים; לאחר מכן נציג את התזוזות הסמנטיות שעבר כל אחד מהם בניבים מסימון תנועה קונקרטי לסימון תזוזה מטפורית ומסימון תנועה לסימון קיום.

1. מיון פועלי התנועה לשלוש קבוצות

פועלי התנועה הקונקרטיים מוגדרים אצל טרומר כפעלים המסמנים מעבר ממקום פיזי אחד (מקום המוצא) למקום פיזי אחר (מקום היעד) בפרק זמן כלשהו הניתן למדידה.³ סלובין מגדיר מאורע של תנועה כמאורע שבו מהות נעה בדרך לכיוון יעד, ותנועתה מיוצגת בפועל תנועה לווה באלמנט אחד או יותר במרחב המקומי (ground elements): מוצא, דרך, יעד.⁴ בהגדרה זו של סלובין ההתבססות על מוצא, יעד ודרך מקבילה לחלוקה של טרומר לפועלי מוצא, פועלי יעד ופועלי תנועה ממקום למקום (מסמני תהליך התנועה).

טרומר מחלקת את פועלי התנועה לשלוש קבוצות:⁵

א. קבוצת הפעלים שעיקרם בסימון העזיבה של מקום המוצא (מייצגם הוא הפועל **יצא**).

דוגמה: **צא מפה**.

ב. פעלים שעיקרם בסימון ההגעה למקום היעד, והם ניתנים למיון פנימי לשתי תת-קבוצות: האחת מיוצגת בפועל **הגיע**, והאחרת מיוצגת בפועל **נכנס**.

דוגמה: **התייר הגיע לירושלים**.

ג. פעלים המסמנים את עצם תהליך התנועה (מייצגם הוא הפועל **נע**).

דוגמה: **השיירה נעה לאטה מתל-אביב לירושלים**.

ההבחנה העיקרית בין הפעלים בשלוש הקבוצות נשענת על היערכות שונה של סדרת רכיבי התנועה בניטוח הסמנטי שלהם. בפעלים שבקבוצות א ו-ב התנועה מצויה בהנחה המוקדמת של הגדרתם הסמנטית, והם עצמם פועלי מקום סטטיים. בפעלים שבקבוצה ג התזוזה ממקום למקום מסומנת בקביעה שבהגדרתם הסמנטית.

2. המשמעות המקורית של הפעלים 'יצא' ו'הוציא'

מיון פועלי התנועה - שהם פועלי מקום דינמיים - לשלוש קבוצות משייך את הפעלים **יצא והוציא** לקבוצת פועלי התנועה, **שעיקרם סימון של עזיבת מקום המוצא**, וזו המשמעות המקורית של **יצא והוציא**.

הגדרת **יצא והוציא** כמסמני עזיבת מקום המוצא מציגה לכאורה את שני הפעלים האלה כפועלי מקום סטטיים, כלומר כישות מסוימת שאינה נמצאת עוד במקום המוצא (X לא עוד במקום). הגדרה כזאת גם אינה מבחינה ביניהם לבין פועלי מקום סטטיים אחרים, דוגמת **נר**, בביצוע הנגטיביו: **הוא לא נר במקום מסוים** שמשמעו **הוא עזב את מקום מוצאו**.

מה מייחד אפוא את **יצא והוציא** כפועלי מקום סטטיים? המייחד אותם הוא הימצאותו של רכיב תנועה בהגדרתם: כשישות מסוימת עוזבת את מקום מוצאה, היא עושה זאת בכך שהיא **נעה** ממנו אל מחוצה לו.

3 טרומר, 1983, עמ' 17; טרומר, תשמ"ה: 55.

4 סלובין, 2005: 18.

5 ראה טרומר, 1983: 18; טרומר, תשמ"ה: 57.

המשמעות המקורית של הפעלים הללו דומיננטית בלשון המקרא.⁶ ואכן, במילון אבן שושן (2010) המשמעות הראשונה הניתנת לפעלים הללו מתמקדת בעזיבת מקום המוצא, כפי שנראה להלן:

יצא = עבר מתוך מקום אל מחוצה לו.

אבן שושן (2010) מדגים מן המקרא: כָּל-הַחַיָּה, כָּל-הָרֶמֶשׂ וְכָל-הָעוֹף... **יָצְאוּ מִן-הַתְּבֵה** (בראשית ח, יח-יט).

הוציא = העביר מתוך מקום מסוים החוצה.

אבן שושן (2010) מדגים מן המקרא: בְּחֶזֶק יָד הוֹצִיָּנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, מִבֵּית עֲבָדָיו (שמות יג, יד).

גם בעברית בת ימינו מוצגת המשמעות של עזיבת מקום המוצא כמשמעות הראשונה של **יצא והוציא**, כפי שמוגדר ומודגם במילונו של שויקה (1997) - מילון מקיף ועדכני לעברית בת זמננו:

יצא = עבר או הלך מן הפנים החוצה, עבר מתוך מקום אל מחוצה לו.

דוגמה: רמי **יצא מן הבית** והלך לשחק בגינה (שויקה, 1997, בערך **יצא**, משמעות 1.א).

הוציא = לקח משהו או מישהו החוצה, העביר אותו החוצה מתוך המקום שבו היה.

דוגמה: יש להוציא את העוגה מהמקפיא שעתיים לפני ההגשה (שויקה, 1997, בערך **הוציא**, משמעות 1).

3. מסגרות תחביריות: דו מקומית (יצא) ותלת מקומית (הוציא)⁷

מסגרת התחבירית של **יצא** היא **דו מקומית**, זו המציינת את האובייקט הנע ואת מקום המוצא, כפי שנראה בדוגמות (1) (2).

יצא: צ"ש 1 + יצא + מצ"ש 2 (צירוף יחס של מקום) [ערכיות תחבירית +2]

(1) רמי **יצא מן הבית** והלך לשחק בגינה (שויקה, 1997).

צ"ש 1 + יצא + את צ"ש 2 (צירוף יחס של מקום) [ערכיות תחבירית +2]

(2) מעולם לא **יצא את גבולות** ישראל (שויקה, 1997)

מסגרת התחבירית של **הוציא** היא **תלת מקומית**, זו המציינת את גורם התנועה, את המהות המונעת ואת מקום המוצא, כפי שנראה בדוגמה (3).

צ"ש 1 + **הוציא** + את צ"ש 2 + מצ"ש 3 (צירוף יחס של מקום) [ערכיות תחבירית +3]

(3) הנהג **הוציא את המזוודות מתא המטען** (שויקה, 1997, משמעות 1).

4. ניבים הכוללים את הפעלים 'יצא' ו'הוציא' שחלו בהם תזוזות סמנטיות

להלן נציג מספר ניבים עם פועלי התנועה יצא והוציא וננתח את התזוזות הסמנטיות שחלו בפעלים הללו.

4.1. תזוזה מטפורית של מקום המוצא (מקום=מצב)

גולדברג (1995: 83) מציינת שהרבה מן הפעלים המסמנים תנועה משמשים מטפורית לסימון שינויים במצב (תנועה במצב). בורוכובסקי (2003: 33) מציינת שימוש מטפורי של פועלי תנועה לסימון מעבר ממקום למקום לסימון מעבר מכל סוג. היא מתבססת בין היתר על לייקוף (1993: 220) המדבר על האנלוגיה שאנו עושים בין כניסה ויצאה ממקומות לבין כניסה ויצאה ממצבים.

6 בדיקה מקיפה בקונקורדנציה ללשון המקרא (אבן שושן, 2000) בערכים יצא והוציא מגלה עשרות היקרויות, שבהן המשמעות של עזיבת מקום המוצא היא המשמעות הדומיננטית של הפעלים הנדונים.

7 עוד על המסגרות התחביריות של יצא והוציא ראו טרומר, גבורה ומנור (תשע"ז: 68-69).

להלן נציג ניבים של **יצא והוציא** המשקפים תזוזה ממשמעותם המקורית - תנועה פיזית למשמעות מטפורית של תנועה במצב הרגשי או המנטלי.

א. תנועה במצב הרגשי

השינוי במצב הרגשי מתבטא בשני כיוונים מנוגדים: שינוי מרוגע לכעס מחד גיסא ושינוי מרוגע להתלהבות מאידך גיסא.

השינוי במצב הרגשי מובע בשינוי מרוגע להתפרצות כעס, רוגז

בניבים **יצא מדעתו**; **יצא מגדרו**; **יצא מכליו** (סיוון ופרוכטמן, 2006) מציינים **יצא והוציא** תזוזת משמעות מציון תנועה פיזית לציון תנועה במצב רגשי מרוגע לכעס:

(4) יחסם המתנשא והמזלזל של פקידי הממשל יכול **להוציא מגדרו** גם את האדם הרגוע והאדיב ביותר (שויקה, 1997).⁸

(5) פתאום היא מתרנזת ובפנים אדומים, לאבא היא אומרת: 'אני **יוצאת מהכלים**' (פלדמן, 2010).

רוזנטל (2009) קושר את הניב **יצא מהכלים** לצירוף מקביל ביידיש ומציין כי יש סברה שהניב היידי נוצר כהנגדה לניב המקראי **נחבא אל הכלים**: וַיִּשְׁאַל-עוֹד בְּיַהֲוָה, הֲבָא עוֹד הַלֵּם אִישׁ; וַיֹּאמֶר יְהוָה, הִנֵּה-הוּא נִחְבָּא אֶל-הַפְּלִים (שמואל א' י כב). גם אבן שושן (2010) מעלה סברה שהניב **יצא מכליו** נוצר בהשאלה ניגודית מ**נחבא אל הכלים**.

בניסיון לעמוד על החוט הסמנטי המקשר בין המשמעות המקורית של **יצא** למשמעותו העולה בניב **יצא מכליו**, תהינו אם הכלים שיוצאים מהם מסמנים חפצים שנועדו לשימוש מסוים או בגדים (ככתוב במקרא: לא יהיה כלי גבר על אישה ולא ילבש גבר שמלת אישה, דברים כב, ה). העליו השערה שמדובר ביציאה מכלים שהם בגדים, שהרי בנסיבות של התפרצות כעס, רוגז התגובה הפיזית מעבר לתגובה המילולית עשויה להיות תגובה פיזית של קריעת הבגדים, משהו מעין יציאת הגוף מן הבגדים.

השינוי במצב הרגשי מובע בשינוי מרוגע להתלהבות

(6) כשהודענו לו על זכייתו הוא **יצא מכליו** מרוב שמחה (שויקה, 1997).

(7) הקהל **יצא מגדרו**⁹ בסיום ההופעה, ומחא כפיים במשך חמש דקות (דוגמה שלנו).

בניב **יצא מגדרו** ניתן לקשור את המשמעות המביעה שינוי במצב הרגשי למשמעות המקורית של **יצא** באופן הבא: הגדר' מסמנת תיחום של שטח שהוא נקודת המוצא והחורג מגבולות השטח עוזב אל מעבר לנקודת המוצא.

מקבילו הפעיל של הניב **יצא מגדרו** הוא **הוציא אותו מגדרו** במשמעות גרם למישהו להתלהב.

(8) התחלת הפסטיבל הייתה מנומנמת מעט. סרט הפתיחה 'פונדמנטליסט בעל כורחו' של מירה נאיר, על פי ספרו של מוחסין חמיד, **לא הוציא אף אחד מגדרו** (02 בספטמבר 2012, **עכבר העיר** http://www.mouse.co.il/CM.articles_item,1113,209,69880.aspx).¹⁰

8 שויקה (1997) מציג משמעות נוספת לניב **יצא מגדרו**: עשה הרבה יותר מהדרוש, מהמצופה, 'עשה מעל ומעבר', לדוגמה: בעל הבית ממש **יצא מגדרו** כדי להנעים עלינו את שהותנו אצלו. מעניין לציון כי משמעות זו של **יצא** באה לידי ביטוי גם בניב **יצא מעורו** שצמח בעברית החדשה.

9 רוזנטל (2009) מציין כי כבר בלשון ימי הביניים משמעות הצירוף **יצא מגדרו** היא 'התלהב'.

10 הערת העורך: מוכרת גם המשמעות **הוציא אותו מגדרו** - הכעיס אותו מאוד, גרם לו 'לאבד את העשתונות'; **יצא מגדרו** - התכעס מאוד (בדומה ל'**יצא מכליו**). דווקא המשמעות הזאת מצוינת אצל אבן שושן! משמעות נוספת שכנראה קיימת: 'יצא מגדרו' - חרג מהנהלים או ההרגלים המקובלים, הסכים לעשות משהו שאינו רגיל אצלו לאור סיטואציה קשה או תחינות שישנה מנוה.

בעברית המדוברת בת ימינו מצויים גם ניבים המביעים את המשמעות המנוגדת: הפיג את ההתלהבות של מישהו, הוציא ממנו את החשק והיזמה לעשות משהו: **הוציא לו את החשק לפעול**.

(9) הטיפול הבירוקרטי שלפני הנסיעה **הוציא לי את החשק לנסוע**.

הוציא לו את האוויר מהגלגלים

(10) הייתה לו תכנית לנסוע לחו"ל לשנתיים, אבל אמו **הוציאה לי את האוויר מהגלגלים**.

הוציא לו את הרוח מהמפרשים

(11) אל תספר לו על התכניות שלך, הפסימי הזה תכף **יוציא לך את הרוח מהמפרשים** (שויקה, 1997).

בניבים הללו הקשר בין המשמעות המקורית של **יצא** לבין המשמעות של הניבים הללו ניתן לשחזור באמצעות תזוזה סמונטית מטפורית: כמו שהאוויר הוא ה'דלק' המניע את הגלגלים, וכמו שהרוח היא ה'דלק' המניע את המפרשים, כך גם הרצון/החשק של אדם הוא ה'דלק' המניע אותו לפעול. החשק והרצון נמצאים בנפשו של אדם (הנפש = מקום המוצא), ומישהו/משהו גורם ליציאת החשק/הרצון מנפשו.

כאן המקום לציין גם את הניב **יצא לי החשק** (לפעול) = התהווה מצב שאין לו חשק לפעול:

(12) שברתי ת'כתף אחי, אז כבר **יצא לי החשק לנסוע** (רוזנטל, 2006)

גם בניבים הבאים משמש הפועל **יצא** במשמעות המטפורית של שינוי מצב:

יצא מן המסלול

בדוגמה שלהלן מופגן שינוי במצב מהיות האדם במצב של מסלול חיים רגיל, מקובל, להיותו במצב של מסלול סוטה מהמקובל.

(13) אני מיואשת ממנו - הוא **יצא לגמרי מן המסלול**, הפסיק לעבוד והחל להתדרדר (שויקה, 1997).

יצא מהתמונה [מהמשחק]¹¹ (שויקה, 1997).

בדוגמה שלהלן מופגן שינוי במצב מהיות האדם פעיל בעניין מסוים להיותו בלתי פעיל בו:

(14) הוא **יצא מהתמונה** כבר בשלב מוקדם מאוד של החקירה, וזו נוהלה למעשה בידי סגנו (שויקה, 1997).

יצא מהסרט

(15) קודם כל **תצאו מהסרט** שהצבא משנה את הבנאדם (רוזנטל, 2006)

בדוגמה שלעיל מופגן שינוי במצב מהיות האדם במצב של מחשבה טובה מוגזמת, אשליה, למצב של חזרה למציאות, שהרי **לחיות בסרט** משמעו לחיות באשליה, בעולם של משאלות הלב. מכאן שבהנגדה, **לצאת מסרט** פירושו לצאת מאשליה ולחזור לקרקע המציאות.

11 רוזנטל (2006) מבחין בין שני הניבים: יצא מהתמונה = אינו מעורב עוד: 'יאסר עראפת יצא מהתמונה ומצרים נכנסה אליה'; יצא מהמשחק = איבד את מעמדו ותפקידו: 'וסתים של יצרנים מוכרים שויבאו לארץ נמכרו למשך תקופה קצרה, והיבואן יצא מהמשחק'.

ב. תנועה במצב המנטלי

בניב שלהלן **יצא מדעתו** מובעת תזוזה מתנועה פיזית לתנועה/לשינוי ממצב מנטלי של שפיות למצב מנטלי של אי-שפיות.

(16) ללכת לים בקור כזה? יצאת מדעתך? (שויקה 1997)

ראוי לציין שגם את הניב שהוזכר בדוגמה 15 **תצאו מהסרט** ניתן לפרש כמביע תזוזה במצב מנטלי מחשיבת מחשבות חיוביות מוגזמות לחשיבה מציאותית יותר.

4.2 תזוזה מטפורית של המהות היוצאת ושל מקום המוצא

מדובר בתזוזה מציון מקום פיזי לציון מקום שהוא מאברי גוף האדם בעלי פתחים. תזוזה מטפורית זו מתאפיינת במסגרת תחבירית שבה מושלם **יצא** בצירוף היחס 'ל' + כינוי גוף ובשם עצם המסמן את אחד מאברי גוף האדם.

יצא + ל + כינוי גוף + מ + חורים/אף/ אוזניים/תחת¹² = נמאס למישהו

(17) אני עובדת בדוכן קרפים בקניון, וזה די **יצא לי מכל החורים** (רוזנטל, 2006)

(18) העוף שמגישים כל יום בחדר האוכל כבר **יוצא לי מהאוזניים** (שויקה, 1997)

(19) **יוצא לי מהתחת** כל זיוני השכל שלכם (הגשש, 'משיח דופק בדלת', יוסי בנאי, בתוך: רוזנטל, 2006)

(20) מי שטעם הארוחות במטוסים וריחות בתי המלון כבר **יוצא לו מהאף** (רוזנטל, 2006)¹³

בתזוזה מטפורית זו הפועל **יצא** משנה משמעותו מתנועה לרגש: 'נמאס ל'. כאשר צירוף היחס 'ל' + כינוי גוף מצוין את המרגיש'. פילמור (1968) נוקט את המונח *experienter* לציון המרגיש'.

כבר במקרא מופיע הצירוף **יצא מהאף + כינוי גוף** במשמעות: הִיָּה לְמִישֵׁהוּ לְזָרָא, כפי שמופיע במדבר יא, יח-כ: וַנִּתֵּן יְהוָה לְכֶם בָּשָׂר וְאֶכְלֶתֶם. לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם. עַד חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר-**יֵצֵא מֵאִפְכֶם** וְהָיָה לְכֶם לְזָרָא.

כאמור, בדוגמות שלעיל מקום המוצא קשור בגוף האדם. ג'ונסון (1987) מדמה את גוף האדם למכל בעל פתחי כניסה ויציאה. בהתבסס על רעיון זה של ג'ונסון נוכל להסביר את התזוזה הנידונה באופן הבא: הגוף מלא בדבר עד כדי כך ש'העודף' יוצא מחורי הגוף.

רעיון המרכזיות של הגוף האנושי בהתנסות שלנו בעולם המציאות מכונה בסמנטיקה הקוגניטיבית *embodiment*, ופועלי התנועה שבתוכם כלול הפועל **יצא** מבליטים תפיסה זו. רעיון התלות בהתנסות מורה שראיית העולם המיוחדת לאדם נגזרת מייחודו הפיזיקלי של הגוף האנושי, ושהבניית המציאות שלנו מושפעת במידה רבה מטבעו של הגוף שלנו.

4.3 תזוזה מציון תנועה לציון קיום¹⁴

תזוזה מציון תנועה לציון קיום מופיעה בפעלים **יצא והוציא** הכלולים בניבים הבאים. פעלים אלה מקבלים משמעות חדשה של חשיפה, התגלות. הנה הדוגמות:

12 באנגלוגיה לניבים הנ"ל צפוי היה גם הניב יצא לי מהפה במשמעות 'נמאס לי', ואולם ניב זה משמש בלשונו במשמעות 'נפלט לי' בלא אזכור הפה. ואכן אבן שושן (2010) בערך יצא לו מציג משמעות 4. 'נפלט לו': הדברים יצאו לי בלי כוונה.

13 רוזנטל (2006) מקשר את הניב הזה למקבילו ביידיש: ס'גייט אים שוין פון דער נאָז.

14 תזוזה מציון תנועה לציון קיום חלה בפעלים יצא והוציא בעברית המדוברת בת ימינו, והיא מתמיינת לתת קבוצות: א. יש/אין דבר חדש בעולם; ב. התגלה, נחשף (טרומר, גבורה ומנור, תשע"ז: 75-78).

(21) הפחד של שניהם **לצאת מהארון**, למרות הרצון החזק לצאת מהארון ולהביע את רגשותיהם (רוזנטל, 2006).

בדוגמה 21 מדויק יותר להגדיר את היציאה (מהארון) כהתגלות של דבר קיים, הנמצא בתחילת התהוותו אך מוסתר, והוא יוצא לאוויר העולם. ואכן שויקה מגדיר את **יצא** בין היתר כ**כץ והופיע**, שהן מילים נרדפות ל**התגלה**, **נחשף**. הופעת דבר או התגלותו קורים בפתאומיות מנקודת המבט של המתבונן.¹⁵ רוזנטל (2006) מציג את הניב **יצא מהארון כ'חשף** נטייה הנחשבת לחרגה או בלתי מקובלת, בדרך כלל הומוסקסואליות, ומציין (2009) כי הניב נטבע בשנות השישים של המאה ה-20 על ידי החזית לשחרור ההומוסקסואליים: (come out of the closet). גם סיוון ופרוכטמן (2007) מגדירים ניב זה כ**גילה** צדדים באישיותו שקודם לכן הסתיר אותם בגלל לחץ חברתי, בעיקר לגבי נטיות מיניות לבני אותו המין. המשמעות החדשה של **יצא** כהתגלה קשורה במשמעותו המקורית כפועל תנועה המתמקד בעזיבת מקום המוצא: החוט הסמנטי המקשר בין שתי המשמעויות מצוין באמצעות תנועות היציאה ממקום המוצא של האובייקט המוסתר.

נוכל, אם כן, לקשור את היציאה מן הארון למשמעות המקורית של **יצא** כפועל תנועה המתמקד בעזיבת מקום המוצא: האדם יוצא מן הארון לאחר **תהליך של הבשלה** רגשית ומנטלית, בועט כביכול בדלתות הארון ויוצא לאוויר העולם בזהות חדשה מנקודת מבט של המתבונן.

משמעות של גילוי והיחשפות בפועל **יצא** בולטת גם בניב הבא:

(22) **יצא המרצע מהשק**, וסוף סוף הוא אמר ברבים את מה שהוא חושב באמת (שויקה, 1997).

מקור הניב **יצא המרצע מן השק** הוא בפולנית, וביטוי דומה לו נמצא גם ברוסית וביידיש. הניב השתרש בעברית החדשה בלשון הדיבור וכוונתו היא 'התגלתה האמת, נודע הדבר, יצאה הכוונה האמיתית שמאחורי הדברים' (שויקה, 1997).

משמעות החשיפה מופיעה גם בפועל ה**וציא** בניב הבא:

(23) **הוציא את הכביסה המלוכלכת החוצה** (שויקה, 1997)

דוגמה זו מתייחסת לחשיפת דברים שליליים שעד לאותו רגע החשיפה היו מוסתרים.

מקורות

בורוכובסקי-בר-אבא, א' (2003). תזוזות סמנטיות וניתוח תחבירי - עיון בפועלי תנועה. בתוך י'

שלזינגר ומ' מוצ'ניק (עורכים), **למ"ד לאיל"ש: קובץ מחקרים במלאת שלושים שנה לאגודת**

הישראלית לבלשנות שימושית (עמ' 26-42). ירושלים: צבעונים הוצאה לאור.

טרומר, פ' (1983). פועלי התנועה בעברית בת ימינו - עיון סמנטי ותחבירי, עבודת דוקטור.

תל אביב: אוניברסיטת תל-אביב.

טרומר, פ' (תשמ"ה). המשלימים המוצרכים של פועלי התנועה, **בלשנות עברית חפ"שית**, 23. בר

אילן: אוניברסיטת בר אילן: 55-80.

טרומר, פ', גבורה, א' ומנור, ר' (תשע"ו). תזוזות סמנטיות נבחרות בפועלי התנועה 'יצא ו'הוציא'

15 רובינשטיין (תשמ"ב: 56) מציין שהמילה לפתע היא התיאור המובהק של התפיסה המונחת ביסוד המשפטים שיש בהם הפעלים הופיע ונעלם. במשפטים אלו אין התיאור לפתע מתייחס לפעולה המסומנת במשפט, פעולת ההגעה, אלא לתפיסתו של התופס הסמוי.

בעברית המדוברת בת זמננו. **חלקת לשון**, 48, 66-83.

פלדמן, י' (2010). **יוצאים מהכלים**. רימונים.

רובינשטיין, א' (תשמ"ב). התופס הסמוי ותיאורו. **בלשנות עברית חפ"שית**, 19: 53-58.

Adel, G. (1995). *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. The University of Chicago.

Johnson, M. (1987). *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning,*

Imagination and Reason. Chicago: Chicago University Press.

George, L. (1993). The Contemporary Theory of Metaphor. In A. Ortony (ed.).

Metaphors and Thought, 2nd edition, Cambridge: Cambridge University Press.

Slobin, D. I. (2005). Linguistic Representations of Motion Events: What is Signifier

and What is Signified? In C. Maeder, O. Fischer, & W. Herlofsky (eds.), *Iconicity*

Inside Out: Iconicity in Language and Literature (pp. 307-322). Amsterdam/

Philadelphia: John Benjamins.

ספרי יעץ

אבן שושן, א' (2000). **קונקורדנציה חדשה לתורה, נביאים וכתובים**. ישראל: הוצאת המילון החדש בע"מ.

אבן-שושן, א' (2010). **מלון אבן שושן: המילון החדש**, ירושלים: קריית ספר.

סיוון, ד' ואגמון פרוכטמן, מ' (2007). **מילון אריאל המקיף**. קריית גת: קוראים.

רוזנטל, ר' (2006). **מילון הסלנג המקיף**. ירושלים: כתר.

שויקה, י' (1997). **רבי-מילים: המילון השלם לעברית החדשה, מילון מקיף ועדכני לעברית בת-זמננו**.

ירושלים: מטח ומשכל.

שטרן, נ' (1994). **מילון הפועל: ערכיות ותפוצה של פעלים בעברית החדשה**. רמת גן:

אוניברסיטת בר-אילן.